

Zmiany w *Karcie nauczyciela*

We wrześniu 2013 r. Ministerstwo Edukacji Narodowej przedstawiło długo oczekiwany projekt nowelizacji *Karty nauczyciela*. Dotychczas podawane były jedynie ogólne założenia, bez wskazywania konkretnych rozwiązań prawnych. Zaprezentowanie przez MEN bardziej szczegółowego projektu daje możliwość lepszego przeanalizowania zmian. Oczywiście może on jeszcze ulec modyfikacjom, ponieważ znajduje się obecnie na etapie uzgodnień międzyresortowych, czyli w bardzo wczesnym stadium legislacyjnym.

Planowane wejście w życie nowelizacji zostało rozłożone na trzy etapy: 1 stycznia 2014 r., 1 września 2014 r. oraz 1 stycznia 2015 r. Należy jednak zaznaczyć, że nie są to ostateczne wersje terminów, zwłaszcza w przypadku pierwszej części nowelizacji z 1 stycznia 2014 r. – bardziej prawdopodobna data to 1 września 2014 r. (a pozostałych części odpowiednio późniejsze). O tym zadecyduje jednak sprawne przeprowadzenie prac legislacyjnych, zwłaszcza w Sejmie.

Formalnie celem nowelizacji jest wprowadzenie w KN takich zmian, które przyczyniłyby się do podniesienia jakości pracy przedszkoli i szkół, m.in. przez wzmocnienie motywacyjnego charakteru wynagrodzeń nauczycieli, zwiększenie roli doskonalenia umiejętności zawodowych nauczycieli, poprawę organizacji pracy placówek, a także większe zaangażowanie rodziców w sprawy istotne dla przedszkola i szkoły. Nie jest jednak tajemnicą, że jedną z przyczyn rozpoczęcia prac nad nowelizacją była zgłaszana przez samorządy konieczność ograniczenia ponoszonych przez nie kosztów związanych z zatrudnianiem nauczycieli. Z drugiej strony związki zawodowe starały się nie dopuścić do wprowadzenia zbyt daleko idących zmian, zwłaszcza dotyczących naliczania wynagrodzeń oraz czasu pracy nauczycieli. Projekt nowelizacji zaproponowany przez MEN pokrywa się w głównej mierze z projektem założeń przedstawionym w marcu, przewidując jedynie drobne różnice omówione w niniejszym artykule.

Formalnie celem nowelizacji jest wprowadzenie w KN takich zmian, które przyczyniłyby się do podniesienia jakości pracy przedszkoli i szkół.

URLOP DLA PORATOWANIA ZDROWIA NA NOWYCH ZASADACH

Planowane zmiany w zakresie urlopu dla poratowania zdrowia pokrywają się w większości z propozycjami zawartymi w marcowych założeniach. Ma on być udzielany w celu przeprowadzenia zaleconego leczenia choroby zagrażającej wystąpieniem choroby zawodowej lub choroby, w powstaniu której czynniki środowiska pracy lub sposób wykonywania pracy mogą odgrywać istotną rolę. Jest to znaczne ograni-

czenie sytuacji, w których można będzie skorzystać z urlopu – dotychczas należało jedynie uzyskać orzeczenie lekarskie wskazujące na konieczność „przeprowadzenia zalecanego leczenia”. Proponowany w projekcie zapis jest niekorzystny z punktu widzenia nauczycieli. Ograniczenie przypadków, w których można korzystać z urlopu dla poratowania zdrowia tylko do chorób związanych z wykonywaną przez nauczyciela pracą (a więc głównie przypadków obciążenia narządu głosu), może doprowadzić do sytuacji, gdy każda choroba będzie uznawana za taką, która nie uzasadnia jego udzielenia. W związku z tym wielu ciężko chorych nauczycieli, wymagających długotrwałego leczenia w celu prawidłowego wykonywania swoich obowiązków, zostanie pozbawionych możliwości przeprowadzenia odpowiedniej kuracji. Może to stać się przyczyną zwolnień z powodów wskazanych w art. 23 ust. 1 pkt 2 KN, czyli przedłużającej się niezdolności nauczyciela do pracy spowodowanej chorobą, jeżeli okres tej niezdolności przekracza 182 dni. Uzasadnieniem udzielenia urlopu dla poratowania zdrowia ma być także odbicie leczenia uzdrowiskowego lub rehabilitacji zawodowej.

Zmienia się również wymiar urlopu – z obecnych 3 lat zostanie skrócony do roku, przy czym możliwość skorzystania z niego przysługiwałaby nauczycielowi po przepracowaniu nieprzerwanie co najmniej 20 lat w przedszkolu lub szkole. Okres ten powinien przypadać bezpośrednio przed datą rozpoczęcia urlopu. Urlop, podobnie jak teraz, mógłby być wykorzystany w częściach, ale między jedną a drugą częścią nauczyciel musiałby przepracować w placówce 3 lata.

Istotną zmianą w zakresie korzystania z urlopu dla poratowania zdrowia jest też doprecyzowanie zapisu regulującego sytuację, w których nauczyciela można z niego odwołać. Po wprowadzeniu nowych przepisów nauczyciel wykonujący w trakcie urlopu pracę lub inną działalność zarobkową, a także wykorzystujący urlop niezgodnie z jego celem, będzie tracił do niego prawo (co nie wynikało z dotychczasowego brzmienia KN), natomiast dyrektor będzie zobowiązany do odwołania takiego nauczyciela z urlopu. Należy pozytywnie odnieść się do proponowanego zapisu – urlop dla poratowania zdrowia powinien służyć wyłącznie podreperowaniu zdrowia, natomiast przypadki wykorzystywania go w celu zarobkowym powinny skutkować jego natychmiastowym zakończeniem.

Projekt przewiduje także doprecyzowanie przepisów regulujących procedurę przyznawania urlopu. Utrzymany został pomysł, aby o potrzebie udzielenia urlopu orzekał lekarz medycyny pracy. W związku z planowanym uchyleniem dotychczasowego zapisu regulującego szczegółowy tryb orzekania o potrzebie udzielenia nauczycielowi urlopu dla poratowania zdrowia konieczne będzie wydanie nowego rozporządzenia w tym zakresie.

Przepisy przejściowe przewidują możliwość wykorzystania urlopu dla poratowania zdrowia jeszcze na starych zasadach. Nauczycielom, którzy do dnia wejścia w życie nowelizacji uzyskają orzeczenie o potrzebie udzielenia urlopu, będzie on przyznawany na dotychczasowych zasadach. Z kolei nauczyciele, którzy w dniu wejścia w życie nowelizacji będą przebywać na urlopie dla poratowania zdrowia, zachowają do niego prawo w takim wymiarze, na jaki został im on udzielony (czyli urlop ten nie będzie skracany). Nauczyciele, którzy przed dniem wejścia w życie nowelizacji, wykorzystali urlop dla poratowania zdrowia w wymiarze krótszym niż rok, będą mogli natomiast skorzystać z niego w wymiarze uzupełniającym do jednego roku.

ŚREDNIE WYNAGRODZENIE I DODATEK UZUPEŁNIAJĄCY

Projekt nowelizacji utrzymuje również zamiar zastąpienia średnich wynagrodzeń nauczycielskich (art. 30 ust. 3 KN) wskaźnikami kalkulacyjnymi środków ogółem przeznaczonych na wynagrodzenie nauczycieli. Zakłada on, że organ prowadzący mógłby w roku kalendarzowym przeznaczyć na wynagrodzenia nauczycieli na wszystkich stopniach awansu zawodowego kwotę równą sumie iloczynów liczby etatów nauczycieli na poszczególnych stopniach awansu zawodowego z poszczególnych miesięcy roku kalendarzowego i następujących wskaźników:

- ▶ 100 proc. w przypadku nauczyciela stażysty,
- ▶ 111 proc. w przypadku nauczyciela kontraktowego,
- ▶ 144 proc. w przypadku nauczyciela mianowanego,
- ▶ 184 proc. w przypadku nauczyciela dyplomowanego,

w odniesieniu do kwoty bazowej, określanej corocznie w *Ustawie budżetowej*. Na organie prowadzącym spoczywałby obowiązek takiego skonstruowania regulaminu, by wysokość środków wydatkowanych w roku kalendarzowym na wynagrodzenia nauczycieli w placówkach prowadzonych przez daną JST uwzględniała wymóg wydatkowania środków ustalonych z zastosowaniem wskaźników kalkulacyjnych łącznie dla nauczycieli na wszystkich stopniach awansu zawodowego. Rozwiązanie to ma w teorii doprowadzić do rozliczania środków przeznaczonych na wynagrodzenia łącznie na wszystkich stopniach awansu zawodowego (przy zachowaniu wysokości środków przeznaczanych ogółem na wynagrodzenia).

Utrzymany zostanie jednorazowy dodatek uzupełniający. Projekt zakłada jednak doprecyzowanie w tym zakresie – dodatek ten byłby dzielony między nauczycieli „zatrudnionych i pobierających wynagrodzenie za pracę” w roku, dla którego obliczono jego wysokość. Ma to zapobiec sytuacjom, gdy dodatek był wypłacany nauczycielom nieświadczącym w rzeczywistości pracy w danym roku, np. z powodu przebywania na urlopie dla poratowania zdrowia. Dodatek będzie wypłacany do 31 stycznia.

URLOPY WYPOCZYNKOWE

W projekcie nowelizacji przewidziano także zmiany w zakresie korzystania z urlopów wypoczynkowych przez nauczycieli zatrudnionych w placówkach feryjnych (szkołach). Dotychczas wymiar urlopu pokrywał się w nich z okresem trwania ferii zimowych i letnich; urlop był też udzielany w trakcie ich trwania. Projekt zakłada określenie wymiaru urlopu wypoczynkowego nauczycieli placówek feryjnych w wymiarze 47 dni (dla nauczycieli zatrudnionych w pełnym wymiarze zajęć). Okres ten odpowiada faktycznie dotychczasowej liczbie dni urlopu po odjęciu 7 dni poświęcanych na realizację zadań organizacyjnych w czasie ferii (na polecenie dyrektora). W ramach tych 47 dni nauczyciel będzie miał prawo do nieprzerwanego urlopu wypoczynkowego w wymiarze co najmniej 28 dni kalendarzowych, przy czym urlop będzie udzielany w dni wolne od zajęć dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych. Urlop będzie można zatem wykorzystać zarówno w okresie ferii, jak i przerw świątecznych czy dni ustalonych przez dyrektora jako wolne od zajęć. W te ostatnie, które nie będą dniami urlopu dla nauczyciela, będzie on wykonywał czynności określone w art. 42 ust. 2 pkt 2 i 3 KN. Z kolei dyrektor będzie miał prawo do wykorzystania swojego urlopu w ciągu całego roku kalendarzowego (obecnie korzystanie z urlopu w okresie ferii przez kierujących placówkami często okazuje się fikcją).

Przepisy przejściowe przewidują możliwość wykorzystania urlopu dla poratowania zdrowia jeszcze na starych zasadach.

Takie rozwiązanie wymusiło konieczność wprowadzenia w placówkach feryjnych planu urlopów, i to zarówno w stosunku do nauczycieli, jak i dyrektora. Dla nauczycieli będzie on ustalany przez kierującego placówką, zaś dla dyrektora plan zostanie stworzony przez organ prowadzący. Plan będzie obejmował pełen wymiar urlopu wypoczynkowego, ponieważ przepisy nie przewidują możliwości korzystania przez nauczycieli z urlopów na żądanie.

Projekt zakłada także szereg zapisów związanych z naliczaniem urlopu proporcjonalnego dla nauczycieli nieobecnych przez dłuższy czas w placówce, przesunięciem urlopu na termin późniejszy w sytuacji, gdy nie mógł on być wykorzystany w okresie wolnym od zajęć, zasadami udzielania urlopu zaległego czy określaniem wymiaru urlopu dla nauczycieli rozpoczynających pracę w trakcie roku. Ogółem należy stwierdzić, że regulacje urlopowe nauczycieli będą obecnie w większym stopniu przypominać przepisy zawarte w *Kodeksie pracy*. Wprowadzenie zmian w zasadach wykorzystywania urlopów wypoczynkowych wymusiło również wprowadzenie pewnych zmian w korzystaniu z urlopów wychowawczych, które często są skorelowane z okresami wykorzystywania tych pierwszych.

W przypadku nauczycieli zatrudnionych w placówkach nieferyjnych, czyli w przedszkolach, zmiany są mniejsze (mają raczej charakter porządkujący) i dotyczą:

- ▶ doprecyzowania, że urlop w wymiarze 35 dni roboczych przysługuje nauczycielom zatrudnionym w pełnym obowiązkowym wymiarze zajęć,

Na tym etapie trudno przewidzieć, jaki będzie ostateczny kształt zmian w KN

- wskazania sposobu obliczania urlopu nauczycieli zatrudnionych jednocześnie w placówkach feryjnych i nieferyjnych,
- wskazania sposobu obliczania urlopu nauczycieli zatrudnionych w niepełnym obowiązkowym wymiarze zajęć, a także nauczycieli wracających do pracy po trwającej co najmniej miesiąc usprawiedliwionej nieobecności.

UPRAWNIENIA SOCJALNE I DODATEK WIEJSKI

Zgodnie z zapowiedziami zamieszczonymi w założeniach zostanie uchylona część uprawnień socjalnych nauczycieli, które – według MEN – nie przystawały już do współczesnych realiów społeczno-gospodarczych. W związku z tym projekt przewiduje zniesienie następujących przywilejów:

- prawo do lokalu mieszkalnego na terenie gminy, w której położona jest szkoła, dla nauczyciela zatrudnionego na terenie wiejskim oraz w mieście liczącym do 5000 mieszkańców (art. 54 ust. 1 KN),
- prawo do nauczycielskiego dodatku mieszkaniowego dla nauczyciela zatrudnionego na terenie wiejskim oraz w mieście liczącym do 5000 mieszkańców (art. 54 ust. 3 KN),
- prawo do osobistego użytkowania przez nauczyciela i jego rodzinę działki gruntu szkolnego (art. 56 KN),
- prawo do zajmowania mieszkań w budynkach szkolnych i użytkowanych przez szkoły (art. 58 KN),
- prawo do zasiłku na zagospodarowanie (art. 61 KN).

Przyjmuje się, że wymienione prawa do lokalu mieszkalnego, dodatku mieszkaniowego, użytkowania gruntu oraz zajmowania mieszkań w budynkach szkolnych nie przysługiwały nauczycielom zatrudnionym w przedszkolach.

Projekt przewiduje równocześnie szereg przepisów przejściowych, które zapewnią nauczycielom ochronę praw już nabytych:

- nauczyciel będący emerytem lub rencistą albo nauczyciel pobierający nauczycielskie świadczenie kompensacyjne, który w dniu wejścia w życie nowelizacji będzie korzystał z prawa do lokalu mieszkalnego na terenie gminy, w której położona jest szkoła, lub z prawa do osobistego użytkowania działki gruntu szkolnego, zachowa te uprawnienia do końca okresu, na jaki zostały mu przyznane (art. 12 projektu nowelizacji),
- nauczyciel, który do dnia wejścia w życie nowelizacji spełnił warunki otrzymania jednorazowego zasiłku na zagospodarowanie (art. 61 ust. 1 KN), zachowa do niego prawo (art. 13 projektu nowelizacji),
- nauczyciel, któremu przysługiwał do dnia wejścia w życie nowelizacji nauczycielski dodatek mieszkaniowy, zachowa do niego prawo w dotychczasowej wysokości do dnia ustania przesłanek jego przyznania lub wygaśnięcia albo rozwiązania stosunku pracy (art. 14 projektu nowelizacji).

Pewne zmiany nastąpią również w zakresie sposobu naliczania tzw. dodatku wiejskiego. Obecnie jego wysokość jest ustalona na poziomie 10 proc. wynagrodzenia zasadniczego, co oznacza, że wzrost wynagrodzenia zasadniczego powoduje tym samym wzrost kwoty dodatku wiejskiego. Zdaniem MEN nie jest to uzasadnione, w związku z czym planowane jest wprowadzenie stałych kwot dodatku, uzależnionych jednak od posiadanego przez nauczyciela stopnia awansu zawodowego. Dodatek miałby wynosić:

- 227 zł dla nauczyciela stażysty,
- 233 zł dla nauczyciela kontraktowego,
- 265 zł dla nauczyciela mianowanego,
- 311 zł dla nauczyciela dyplomowanego.

Projekt nowelizacji utrzymuje zamiar zastąpienia średnich wynagrodzeń nauczycielskich wskaźnikami kalkulacyjnymi środków ogółem przeznaczonych na wynagrodzenie nauczycieli.

Jest to pewna modyfikacja w porównaniu ze wstępnymi planami zamieszczonymi w założeniach do projektu, zgodnie z którymi dodatek wiejski miał wynosić 10 proc. kwoty bazowej, niezależnie od posiadanego przez nauczyciela stopnia awansu zawodowego. Nowe rozwiązanie przeczy nieco wcześniejszym zapowiedziom MEN, w myśl których dodatek wiejski miałby przysługiwać wszystkim nauczycielom w jednakowej wysokości, niezależnie od stopnia awansu zawodowego. Ustalenie dodatku w stałej kwocie nie jest również najlepszym pomysłem. Biorąc pod uwagę konieczność jego waloryzowania w przypadku zwiększonej inflacji, dodatek ten straci na znaczeniu, a jego zwiększenie będzie wymagało odrębnej nowelizacji KN.

Uściśleniu ulegną też inne zapisy dotyczące przyznawania dodatku wiejskiego – warunek zatrudnienia na terenie wsi lub w mieście liczącym do 5000 mieszkańców. Wymóg ten nie jest obecnie wystarczająco doprecyzowany, ponieważ może zdarzyć się, że nauczyciel wprawdzie jest zatrudniony na terenie wsi (lub małego miasta), ale nie zawsze tam świadczy pracę. Projekt przewiduje wprowadzenie zapisu, zgodnie z którym dodatek przysługiwałby nauczycielom,

których miejscem świadczenia pracy jest rzeczywiście wieś (lub miasto do 5000 mieszkańców). W projekcie znalazł się również zapis, że dodatek będzie przysługiwał nauczycielom zatrudnionym w wymiarze nie niższym niż połowa obowiązującego wymiaru zajęć (będzie ustalany proporcjonalnie do obowiązkowego wymiaru zajęć).

EWIDENCJONOWANIE CZASU PRACY NAUCZYCIELI

Zgodnie z dotychczasowymi zapowiedziami MEN planuje rozszerzyć obowiązek ewidencjonowania zajęć wykonywanych przez nauczycieli przedszkoli i szkół. Projekt przewiduje, że nauczyciele będą zobowiązani ewidencjonować, oprócz zajęć i czynności, o których mowa w art. 42 ust. 2 pkt 1 i 2 KN, następujące zajęcia i czynności realizowane w ramach swojego czasu pracy, dotyczące:

- ▶ dostępności nauczyciela w placówce dla rodziców uczniów,
- ▶ udziału w posiedzeniach rad pedagogicznych oraz w zespołach realizujących zadania na rzecz dziecka i ucznia tworzonych przez dyrektora (o ile nauczyciel jest obowiązany do realizacji tych zajęć i czynności),
- ▶ doskonalenia zawodowego uzgodnionego z dyrektorem, realizowanego w obszarze, o którym mowa w planowanym art. 70a ust. 1b.

Zgodnie z zapowiedziami zostanie uchylona część uprawnień socjalnych nauczycieli, które nie przystawały już do współczesnych realiów społeczno-gospodarczych.

Powyższe zajęcia i czynności byłyby rejestrowane w okresach miesięcznych, w formie określonej przez dyrektora przedszkola lub szkoły. Obowiązek rejestrowania powyższych czynności nie znalazłby zastosowania w odniesieniu do kierującego placówką.

POZOSTAŁE ZMIANY PLANOWANE W NOWELIZACJI

Projekt nowelizacji przewiduje także szereg innych zmian, które zostały odpowiednio doprecyzowane w porównaniu z pomysłami przedstawionymi w marcowych założeniach. Wśród najważniejszych należy wymienić:

- ▶ doprecyzowanie zasad przeznaczania środków wyodrębnionych przez organy prowadzące na dofinansowanie doskonalenia zawodowego nauczycieli (m.in. wprowadzony zostanie ust. 1b w art. 70a KN, w którym określony zostanie katalog celów, na które będą mogły być przeznaczane środki na doskonalenie zawodowe),
- ▶ zwiększenie roli rodziców dzieci i uczniów, m.in. przez wprowadzenie obowiązku zasięgania opinii rady rodziców przy dokonywaniu oceny pracy nauczyciela czy zwiększenie kompetencji rady rodziców w procesie nadawania stopni awansu zawodowego,
- ▶ zmianę w zakresie organu właściwego do nadania stopnia nauczyciela dyplomowanego (z organu sprawującego nadzór pedagogiczny na organ prowadzący),

a także pewne zmiany w procedurze awansu zawodowego (m.in. w zakresie składów komisji),

- ▶ wprowadzenie skróconej ścieżki awansu zawodowego dla nauczycieli posiadających staż pracy w innych formach wychowania przedszkolnego, prowadzonych przez osoby prawne niebędące JST lub osoby fizyczne,
- ▶ wprowadzenie rozwiązań mających ułatwić organizację zajęć realizowanych w ramach projektów finansowanych ze środków UE,
- ▶ wprowadzenie do *Karty nauczyciela* zapisów regulujących zasady przeprowadzania postępowania dyscyplinarnego nauczycieli (w tym wprowadzenie centralnego rejestru orzeczeń dyscyplinarnych, pozwalającego na skuteczne weryfikowanie, czy zatrudniany w danej placówce nauczyciel nie był karany najpoważniejszymi karami dyscyplinarnymi, o których mowa w art. 76 ust. 1 pkt 3a i 4 KN),
- ▶ wprowadzenie w odniesieniu do wszystkich nauczycieli (bez względu na miejsce zatrudnienia oraz jego wymiar, a więc również w przypadku nauczycieli zatrudnionych w przedszkolach i szkołach niepublicznych) przepisów o odpowiedzialności dyscyplinarnej oraz wymogów nawiązania i wygaśnięcia stosunku pracy w zakresie niekaralności za przestępstwo popełnione umyślnie oraz nietoczenia się wobec nauczyciela postępowania karnego lub dyscyplinarnego (o których mowa w art. 10 ust. 5 pkt 3 i 4 KN),
- ▶ częściowe ograniczenie stosowania KN wobec nauczycieli zatrudnionych w publicznych placówkach doskonalenia nauczycieli o zasięgu ogólnokrajowym, prowadzonych przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania.

Podsumowując, propozycje zmian zaprezentowane w projekcie nowelizacji nie wprowadziły istotnych modyfikacji w stosunku do wstępnych założeń MEN. Większe znaczenie ma podanie szczegółowych rozwiązań kwestii związanych ze statusem zawodowym nauczycieli, zatrudnionych zarówno w publicznych, jak i niepublicznych jednostkach oświaty, jak choćby zmiany w zakresie awansu zawodowego, pełniejsze objęcie odpowiedzialnością dyscyplinarną czy wymogami dotyczącymi niekaralności. Należy śledzić proces legislacyjny projektu nowelizacji, ponieważ wciąż może on ulec istotnym zmianom, a w przypadku braku odpowiedniej woli politycznej może nawet dojść do przedłużenia prac nad jego uchwaleniem bądź nawet do jego odrzucenia.

Podstawa prawna:

- ▶ Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta nauczyciela (t.j. Dz.U. z 2006 r. Nr 97 poz. 674 ze zm.).

Marcin Majchrzak

Prawnik oraz członek Okręgowej Izby Radców Prawnych w Warszawie. Świadczy pomoc prawną w ramach własnej kancelarii doradztwa prawnego. Jest autorem licznych opracowań i artykułów z zakresu tematyki kadrowo-placowej, prawa związkowego oraz prawa oświatowego